

Welke factoren beïnvloeden de culturele participatie van jongeren met migratieroots in superdiverse Gentse wijken?

“Cultuur is voor andere mensen met andere leefomstandigheden”

Ondanks inspanningen om cultuurparticipatie te verbreden, blijft deelname aan het stedelijke, gesubsidieerde cultuuraanbod ongelijk verdeeld. In superdiverse Gentse wijken ervaren jongeren met migratieroots drempels die niet enkel praktisch zijn, maar ook te maken hebben met herkenning, sociale normen en de vraag wie zich aangesproken of welkom voelt binnen culturele instellingen. Dit artikel vertrekt vanuit die spanning en onderzoekt hoe jongeren zelf cultuur definiëren en waar zij afstand of aansluiting ervaren.

Mert Ali Topkaya

Bachelorproef
(individueel artikel)
Academiejaar 2025-2026

Lector Anna Buysens

Inleidend woord

Gent wordt vandaag gekenmerkt door een sterke etnisch-culturele diversiteit, die het meest zichtbaar is bij jongere leeftijdsgroepen. Tegelijk blijft cultuurparticipatie ongelijk verdeeld: niet iedereen voelt zich aangesproken door het stedelijke culturele aanbod, niet iedereen ervaart dezelfde toegankelijkheid, en niet iedereen herkent zich in de codes en verwachtingen die in formele culturele instellingen circuleren. In jeugdwerk en sociaal werk wordt die spanning vaak concreet, omdat deze praktijken dicht bij de leefwereld van jongeren staan en tegelijk botsen op de afstand tussen 'wijk' en 'stad', tussen cultuur als dagelijkse realiteit en cultuur als institutioneel aanbod.

Dit artikel vertrekt vanuit die spanning en onderzoekt: welke factoren beïnvloeden de culturele participatie van jongeren met migratieroots in superdiverse Gentse wijken? De praktijkcontext is mijn stage binnen het jeugdwerk in de Brugse Poort. Deze wijk dient niet als uitgangspunt voor een brede wijkanalyse, maar als concrete onderzoekscontext van waaruit bredere signalen rond cultuurparticipatie zichtbaar werden. De focus ligt op de manier waarop jongeren cultuur definiëren, waar zij drempels ervaren, en hoe die drempels samenhangen met sociale ruimte, verwachtingen en herkenning.

Het theoretisch kader situeert cultuurparticipatie binnen een breder debat over legitimiteit, machtsverhoudingen en (non-)participatie, en maakt het mogelijk om jongerenervaringen niet te reduceren tot individuele voorkeuren of tekorten. Daarna volgt een historische en maatschappelijke situering, aangevuld met Gentse wijkcijfers, om de leefcontext van jongeren met migratieroots in superdiverse wijken te kaderen.

Methodologisch is dit artikel gebaseerd op kwalitatief materiaal dat tijdens de stage werd verzameld via informele gesprekken met jongeren, diepte-interviews en het faciliteren en hosten van een podcastopname met jongeren uit het jeugdhuis. In de analyse worden uitsluitend jongerenperspectieven verwerkt en gelezen in het licht van het theoretisch kader.

Culturele participatie: wat en voor wie?

In academische literatuur die onderzoek doet naar het (overheids)beleid, bestuur en de maatschappelijke waarde van cultuur, wordt culturele participatie vaak beschreven aan de hand van een enge definitie. De nadruk wordt gelegd op een normatieve insteek gekenmerkt door traditionele, door de overheid gesubsidieerde cultuurvormen en daarbij horende participatie (Miles & Gibson, 2016, p. 151). Binnen dit dominante discours worden bepaalde culturele praktijken en instellingen, zoals musea en podiumkunsten, als maatschappelijk waardevol en cultureel legitiem erkend, terwijl andere vormen van culturele expressie onderbelicht blijven. Onder deze onderbelichte vormen van culturele expressie vallen ook alledaagse, informele en gemeenschapsgebonden praktijken die zich buiten formele culturele instellingen situeren, aangezien culturele participatie volgens UNESCO niet beperkt is tot institutioneel of 'elite'-culturaanbod, maar deel uitmaakt van het dagelijks leven en betekenis krijgt binnen de leefwereld van individuen en gemeenschappen (UNESCO Institute for Statistics, 2012, p. 17-18).

Verschillende auteurs stellen vast dat een normatieve top-down benadering kan bijdragen aan de marginalisering van alledaagse, informele en lokale vormen van cultuurparticipatie, en zo een breder begrip van cultuur onder druk zet (Belfiore & Gibson, 2019, p. 3). Zoals door *Jancovich en Stevenson* (2020) wordt aangetoond in hun bijdrage aan het academisch tijdschrift *Conjunctions: Transdisciplinary Journal of Cultural Participation*, is dit dominant discours niet alleen bepalend voor wie als 'participant' of 'non-participant' wordt beschouwd, maar draagt het bij aan de reproductie van reeds bestaande machtsverhoudingen binnen het culturele veld. Culturele non-participatie wordt daarbij al decennialang als probleem omschreven, waarvoor staatsinterventie als antwoord wordt ingezet.

In de praktijk wordt succes voornamelijk gemeten aan de hand van kwantitatieve indicatoren zoals het aantal deelnemers en de zichtbare output van participatieprojecten (Jancovich & Stevenson, 2020, p. 3). Deze focus op meetbare resultaten maakt dat evaluaties zelden in vraag stellen in hoeverre structurele ongelijkheden daadwerkelijk worden aangepakt, en eerder functioneren ter legitimatie van bestaande subsidiëring dan als instrument om diversiteit structureel te versterken. Dit staat in scherp contrast met de ambitie van dergelijke projecten om ongelijkheden in cultuurparticipatie aan te kaarten (Jancovich & Stevenson, 2020, p. 3).

Volgens Jancovich en Stevenson wordt deze dynamiek versterkt door een evaluatiecultuur waarin falen sterk wordt geïndividualiseerd. Dit falen komt tot uiting op twee niveaus: zowel organisaties en professionals als non-participanten worden benaderd vanuit het individueel schuldmodel. Bijgevolg ontstaat er een vrees om als organisatie of professional verantwoordelijk te worden gesteld voor, volgens bovenvermelde criteria, 'mislukte' participatieprojecten. Dit ontmoedigt experimenteel werken en resulteert in een vorm van verantwoording waarin succes strategisch wordt geframed (Jancovich & Stevenson, 2020, p. 4-5). Aan de zijde van de non-participant verschuift de aandacht van het nagaan van structurele oorzaken van uitsluiting naar vermeende tekorten bij individuen of groepen die niet participeren binnen die traditionele institutionele kanalen (Jancovich & Stevenson, 2020, p. 3).

Dit paradigma heeft als gevolg dat participatie-initiatieven zich vaak blijven richten op dezelfde publieken, waardoor het bredere ideaal van een culturele democratie een plafond lijkt te bereiken. Verschillende auteurs stellen daarbij kritische vragen bij de mate waarin participatie gestuurd wordt door tokenisme, die de onderliggende machtsverhoudingen en bijgevolg de status quo in stand houdt (Jancovich & Stevenson, 2020, p. 5).

Studies tonen aan dat dezelfde groepen structureel oververtegenwoordigd blijven binnen gesubsidieerde culturele instellingen. Dit kan worden verklaard door een benadering binnen het cultuurbeleid waarbij culturele participatievoorkeuren van sommige groepen meer worden gewaardeerd en ondersteund dan die van andere (Jancovich, 2017).

Cultureel kapitaal en habitus

Het kan zinvol zijn om bij bovenstaande analyse sociologische theorieën in kaart te brengen die kunnen verklaren hoe culturele voorkeuren, praktijken en waardering tot stand komen. Immers wijst de vaststelling dat pogingen tot verbreding van cultuurparticipatie vaak stranden, niet alleen op beleidsmatige beperkingen, maar ook op diepere ongelijkheden in de mate waarin individuen beschikken over het cultureel kapitaal.

Franse socioloog Pierre Bourdieu introduceerde dit concept dat verwijst naar vormen van waarde die voortkomen uit heersende culturele voorkeuren, vaardigheden en erkenningen, zoals consumptiepatronen of diploma's, die binnen specifieke sociale velden als legitiem worden beschouwd (Webb, Schirato & Danaher, 2002, p. x).

Ook een tweede concept, nl. habitus, kan een verklarend en aanvullend kader bieden aan het denken over cultuurparticipatie. Habitus verwijst naar duurzame, vaak onbewuste manieren van denken en handelen die individuen ontwikkelen. Sociale herkomst, en de daarbij horende socialisatie (thuissituatie, onderwijscontext), speelt een cruciale rol in de vorming van habitus. Via opvoeding en dagelijkse praktijken nemen kinderen klassegebonden referentiekaders over die meebepalen wat als vanzelfsprekend wordt ervaren. Hier worden voorkeuren en vormen van culturele betrokkenheid doorgegeven en geïnternaliseerd. Deze uitingen komen vaak overeen met de sociale normen die binnen onderwijs en andere dominante instellingen als legitiem worden erkend. Hoewel individuen nieuwe culturen in de loop van de jaren kunnen aanleren, leidt de habitus er volgens Bourdieu toe dat men zich voornamelijk zal richten op hetgeen wat aansluit bij hun sociale positie, waardoor een gebrek aan 'fit' (lees: overeenkomst) met dominante cultuurvormen kan resulteren in uitsluiting (Silva, 2005, p. 87).

Met dit theoretische kader wordt getracht om een algemeen verklarenskader op te bouwen dat als conceptuele basis dient voor dit artikel. Het biedt handvatten om cultuurparticipatie te benaderen als een sociaal en beleidsmatig fenomeen, niet als het resultaat van individuele keuzes. Tegelijkertijd blijft dit kader bewust algemeen. Om deze inzichten te kunnen situeren binnen de leefwereld van jongeren met migratieroots in superdiverse Gentse wijken, is een verdere

historische en maatschappelijke duiding noodzakelijk. Het volgende hoofdstuk gaat hier dieper op in.

Wees welkom in België

Na de Tweede Wereldoorlog kende België, net als andere West-Europese landen, een relatief snel economisch herstel. De wederopbouw ging gepaard met een sterke industriële expansie, vooral in sectoren zoals de mijnbouw, de textielindustrie en later ook de metaal- en bouwnijverheid. Deze economische groei bracht echter een structureel tekort aan arbeidskrachten met zich mee, aangezien steeds minder Belgische arbeiders bereid waren om zware, laagbetaalde of fysiek belastende arbeid te verrichten. In de jaren '50 en het begin van de jaren '60 werd dit tekort steeds prangender (De Gendt, 2014, p. 61, Algemeen Rijksarchief, z.d.-b, De Bock, 2012, p. 52). Zowel de Belgische overheid als de industriële spelers gingen daarom actief op zoek naar arbeidskrachten buiten de landsgrenzen. Arbeidsmigratie werd zo een essentieel onderdeel van het naoorlogse economische model, waarbij migranten werden ingezet in sectoren die cruciaal waren voor de industriële groei, maar die tegelijk weinig sociale mobiliteit boden (Algemeen Rijksarchief, z.d.-b).

Aanvankelijk werden arbeidskrachten vooral gerekruteerd uit buurlanden en Zuid-Europese staten zoals Italië, Spanje, Portugal en Griekenland. Italië vormde in de jaren '40 en '50 de grootste groep buitenlandse arbeiders, met name in de steenkoolmijnen. Dit veranderde na de mijnramp in Marcinelle in '56, die het leven kostte aan 262 mijnwerkers, waarvan een groot deel Italiaanse arbeiders. Deze gebeurtenis leidde tot een herziening van de bilaterale afspraken met Italië en dwong de Belgische overheid en industrie om nieuwe herkomstlanden uit te zoeken (De Gendt, 2014, p. 61, Algemeen Rijksarchief, z.d.-b).

Zoektocht naar meer

In de daaropvolgende jaren breidde het rekruteringsbeleid zich uit naar landen buiten Europa. In '64 sloot België bilaterale akkoorden met Marokko en Turkije, waarmee de komst van Noord-Afrikaanse en Turkse gastarbeiders officieel werd gereguleerd (De Gendt, 2014, p. 62). Hoewel een groot deel van de arbeidsmigranten via officiële rekruteringskanalen naar België kwam, arriveerden velen ook op eigen initiatief, vaak met een toeristenvisum. Doorheen de jaren '60 voerde de Vreemdelingenpolitie (1832-1993) actief controle ten aanzien van zogenaamde 'valse toeristen'. Echter, aan de andere zijde van de medaille, zagen werkgevers een winstgevende opportuniteit in arbeidsmigranten die zich met een toeristenvisum in België vestigden. Ze moesten immers geen reiskosten financieren zolang deze groep geen arbeidscontract had. In periodes van economische hoogconjunctuur konden deze migranten relatief eenvoudig een verblijfsstatuut verkrijgen. België hanteerde in deze periode een quasi opendeurbeleid, dat niet alleen werd gesteund door economische belangen, maar ook door demografische overwegingen (De Gendt, 2014, p. 64, Algemeen Rijksarchief, z.d.-c).

Vanaf het einde van de jaren 1960 kwam ook gezinshereniging op gang. Echtgenoten en kinderen van gastarbeiders migreerden naar België, waardoor de aanvankelijke tijdelijke arbeidsmigratie steeds vaker uitmondde in permanente

vestiging. Toen de economie in een recessie zat aan het einde van de jaren '60 en het begin van de jaren '70, verstremde het migratiebeleid. De oliecrisis van 1973 gaf de laatste stoot. Een jaar later, op 1 augustus 1974, werd een officiële migratiestop aangekondigd voor arbeidsmigranten uit onder meer het Middellandse Zeegebied (De Bock, 2012, p. 67). Tegelijkertijd voerde België regularisatieprocedures in voor migranten die reeds in het land verbleven. Deze maatregelen hadden een paradoxaal effect: veel gastarbeiders, die oorspronkelijk van plan waren om terug te keren naar hun herkomstland, kozen er nu voor om zich definitief in België te vestigen en hun verblijfsrechten veilig te stellen (De Bock, 2013, p. 37-38).

In stedelijke contexten belandden veel migranten(kinderen) in een kwetsbaar segment van de arbeidsmarkt, waar zij tewerkgesteld werden in onder andere schoonmaak-, onderhouds- en hersteldiensten. Hoewel dit werk maatschappelijk onmisbaar was, bood het weinig werkzekerheid of doorgroeimogelijkheden. Door het gebruik van interimarbeid en onderaanneming werden werknemers bovendien gemakkelijk vervangbaar, wat bijdroeg aan de preciaire aard van deze tewerkstelling (Algemeen Rijksarchief, z.d.-a).

Deze ondergeschikte positie op de arbeidsmarkt had niet enkel gevolgen voor financiële zekerheid, maar ook invloed op de stedelijke integratie van migrantenfamilies. Een aanzienlijk deel van de hedendaagse migrantengemeenschappen in België bestaat uit (nakomelingen van) voormalige gastarbeiders die tussen de jaren '40-'70 werden gerekruteerd. Ook in Gent vestigden deze gezinnen zich voornamelijk in wijken waar sociaaleconomische kwetsbaarheid en etnische concentratie samenkomen, wat tot op vandaag de leefcontext vormt van vele jongeren met een migratieachtergrond (Imeraj et al., 2024, p. 4).

Een kijk in de wijk

Gent wordt vandaag gekenmerkt door een uitgesproken etnisch-culturele diversiteit. Volgens de recentste cijfers (september 2024) van Stad Gent, heeft bijna vier op de tien Gentenaren (39%) een migratieachtergrond. Dat aandeel is de afgelopen jaren steeds in stijgende lijn. De etnisch-culturele diversiteit komt het meest tot uiting bij jongere leeftijdsgroepen: meer dan de helft van de kinderen tot 9 jaar (54%) heeft migratieroots, en 36% van de schoolgaande jeugd heeft Nederlands niet als moedertaal. In totaal is er in Gent sprake van zo'n 160 herkomstnationaliteiten. Dit wordt gemeten a.d.h.v. 4 criteria, nl. de geboortenationaliteit van de vader, de geboortenationaliteit van de moeder, de geboortenationaliteit van het individu en de huidige nationaliteit van het individu. De meest voorkomende zijn de Turken (aandeel van 20,5 % t.o.v. bevolking met buitenlandse herkomst), op de tweede plaats Bulgaren (aandeel van 12,9 % t.o.v. bevolking met buitenlandse herkomst) en op de derde plaats Marokkanen (5,5 % t.o.v. bevolking met buitenlandse herkomst) (Stad Gent, 2024). Deze cijfers maken duidelijk dat jongeren met migratieroots geen marginale groep vormen binnen de Gentse bevolking, maar zullen uitgroeien tot het kloppende hart van de toekomstige generatie van Gent.

Er valt ook een onderscheid te maken in de verschillen in diversiteit tussen de Gentse wijken. Deze vertonen onderling immers een heel groot verschil. Uit cijfers

blijkt dat de bevolking van de wijk Rabot-Blaisantvest voor 71,3 % bewoond wordt door personen met een migratieherkomst. Dat percentage ligt beduidend lager in Drongen, waar slechts 12,8 % van de bevolking haar wortels in migratie heeft. In de wijken Rabot-Blaisantvest (71,3 %), Bloemekenswijk (61,2 %), Sluizeken-TolhuisHam (59,3 %), Muide-Meulestede-Afrikalaan (58,7 %), Brugse Poort-Rooigem (55 %) en Nieuw Gent-UZ (52,2 %) vormen de personen met een migratieroots zelfs de meerderheid (Stad Gent, 2024).

Deze cijfers tonen aan dat diversiteit ongelijk verdeeld is over de stad en zich sterk concentreert in specifieke wijken, nl. de centrumwijken en de 19de-eeuwse gordel (Stad Gent, 2024).

Vanuit het eerder benoemde concept habitus impliceert dit dat referentiekaders van jongeren, met andere woorden wat zij als vanzelfsprekend, toegankelijk of wenselijk ervaren, in belangrijke mate worden gevormd door de sociale en ruimtelijke context waarin zij opgroeien. Eerder gedane onderzoek bevestigt dat jongeren die opgroeien in etnisch homogene buurten en bijgevolg overwegend homogene vriendengroepen hebben, minder vaak in aanraking komen met culturele praktijken die buiten hun onmiddellijke leefwereld liggen. De beperkte heterogeniteit van hun sociale netwerk vermindert receptie van stimulansen en doorverwijzingen richting het culturele aanbod, wat de kans op cultuurparticipatie verlaagt. Personen met een divers netwerk tonen meer bereidheid om deel te nemen aan culturele activiteiten (Erickson, 1996, p. 221-222; Kane, 2004, p. 107-108).

Deze bevindingen sluiten aan bij recent Vlaams onderzoek naar cultuurparticipatie bij jongeren in grootstedelijke (Antwerpen, Gent, Brussel) contexten. Sermant en Siongers (2021) geven weer dat verschillen in cultuurparticipatie tussen jongeren met en zonder migratieroots grotendeels samenhangen met verschillen in cultureel en sociaal kapitaal, en met de vorming van hun sociale netwerken, eerder dan migratieachtergrond als factor op zich. Daarmee kan bevestigd worden dat context en dagelijkse sociale omgeving een bepalende rol spelen in hoe jongeren cultuur waarnemen en hoe bepaalde drempels tot stand komen.

Het volgende analysehoofdstuk is gebaseerd op kwalitatief materiaal dat werd verzameld tijdens mijn stage binnen het jeugdwerk in de Brugse Poort. In het kader van mijn stage was ik betrokken bij verschillende initiatieven rond cultuurparticipatie, waaronder informele gesprekken met jongeren, diepteinterviews en het faciliteren en hosten van een podcastopname met jongeren uit het jeugdhuis. Deze gesprekken vonden plaats in een laagdrempelige context en vertrokken vanuit de leefwereld van jongeren zelf. Mijn positie als stagiairjeugdwereldzinzwerker én stagiair-onderzoeker maakte het mogelijk om nabijheid en vertrouwen te combineren met een analytische blik. In wat volgt worden uitsluitend de perspectieven en uitspraken van jongeren geanalyseerd, waarbij hun ervaringen worden gelezen in het licht van het eerder uitgewerkte theoretische kader.

Case: cultuurparticipatie en de jongeren van Averroes

Het kwalitatieve materiaal in dit artikel werd verzameld tijdens mijn stage binnen het jeugdwerk in de Brugse Poort. Deze wijk werd niet gekozen met de intentie om een brede wijkanalyse te maken, maar dient eerder als concrete onderzoekscontext van waaruit er bredere signalen rond cultuurparticipatie bij jongeren met migratieroots zichtbaar werden. De Brugse Poort is bovendien één van meerdere Gentse wijken met een hoge mate van etnisch-culturele diversiteit en sociaaleconomische kwetsbaarheid (Stad Gent, 2025).

Hoewel de gesprekken en observaties plaatsvonden binnen deze specifieke wijkcontext, verwijzen de ervaringen van jongeren niet uitsluitend naar de wijk zelf, maar in belangrijke mate naar hun verhouding tot het stedelijke culturele aanbod van Gent. De beschreven ervaringen en percepties kunnen dan ook bekeken worden als indicatief voor bredere stedelijke dynamieken rond cultuurparticipatie, eerder dan wijkgebonden fenomenen. De gekozen aanpak laat toe om via diepte en nabijheid inzicht te krijgen in mechanismen die ook in Gentse volkswijken buiten de Brugse Poort herkenbaar zijn.

Cultuur als identiteit en dagelijkse realiteit

Wanneer jongeren spreken over cultuur, wordt meteen duidelijk dat zij dit begrip niet spontaan koppelen aan formele culturele instellingen of georganiseerde culturele activiteiten. Cultuur wordt in eerste instantie gesitueerd binnen de eigen leefwereld en krijgt betekenis via identiteit, herkomst, religie en dagelijkse omgangsvormen. Tijdens de podcast verwoordden jongeren dit als volgt: *“Iets wat je meekrijgt van thuis, iets dat meestal rond je nationaliteit draait”, en “iets waarmee je opgegroeid bent, zowel thuis maar ook buitenhuis. In je buurt zie je veel mensen met een andere cultuur en toepassingen van het leven.”* Cultuur wordt zichtbaar in het straatbeeld, in religieuze praktijken, in taalgebruik en in alledaagse interacties. Jongeren beschrijven hoe cultuur zich manifesteert op herkenbare en vertrouwde manieren:

“Vooral religie, nationaliteiten. Religie zie je vooral nu in de islam. Op vrijdag zie je alle culturen samenkomen voor het gebed. Je kan het ook zien aan de begroeting. Als je iemand begroet, gaat een moslim meestal ‘salam aleikum’ zeggen.” (Jongere podcast kapsalon DAR)

Deze uitspraken sluiten nauw aan bij het theoretische kader waarin cultuur niet wordt opgevat als een afgebakend institutioneel domein, maar als iets wat deel uitmaakt van het dagelijks leven en betekenis krijgt binnen de leefwereld van individuen en gemeenschappen (UNESCO Institute for Statistics, 2012). Wat jongeren hier beschrijven zijn vormen van culturele expressie die zelden worden erkend binnen het dominante cultuurdiscours, maar voor hen wel degelijk cultureel betekenisvol zijn.

Vanuit het concept habitus kan dit worden begrepen als het resultaat van langdurige socialisatieprocessen. De manier waarop jongeren cultuur definiëren en herkennen, is gevormd door hun thuissituatie, hun buurt en hun sociale relaties. Deze referentiekaders bepalen wat als vanzelfsprekend wordt ervaren en waar cultuur zich volgens hen bevindt. Formele cultuur blijft in deze eerste definities grotendeels afwezig, niet uit afwijzing, maar omdat zij zich buiten deze vertrouwde kaders situeert.

Spanningsveld: wat is cultuur nu eigenlijk?

Wanneer het gesprek expliciet wordt toegespitst op cultuur in bredere zin, beginnen jongeren zelf een onderscheid te maken tussen identiteit en cultuur. Dit moment van reflectie is cruciaal, omdat het aantoont dat jongeren niet 'onwetend' zijn over cultuur, maar actief zoeken naar betekenis:

"Het is inderdaad identiteit. Cultuur is ook kunst, cultuur is samenkomen wat wij onder al deze identiteiten verstaan... Ik zie heel veel identiteit op straat, maar niet veel vermenging van identiteit, van ideeën waardoor cultuur ontstaat." (Jongere podcast kapsalon DAR).

Hier wordt zichtbaar hoe jongeren een gebrek ervaren aan plekken waar verschillende identiteiten daadwerkelijk in dialoog treden en waar nieuwe culturele vormen kunnen ontstaan. De wijk wordt ervaren als een plek van diversiteit naast elkaar, maar niet noodzakelijk als een ruimte van culturele kruisbestuiving in de betekenis die zij aan cultuur beginnen toe te kennen. Deze vaststelling sluit aan bij kritiek op het dominante cultuurdiscours, waarin bepaalde culturele praktijken als maatschappelijk waardevol worden erkend, terwijl andere onderbelicht blijven (Miles & Gibson, 2016; Belfiore & Gibson, 2019). Jongeren herkennen cultuur in hun omgeving, maar merken tegelijk dat deze vormen zelden worden gevalideerd als 'cultuur' binnen het stedelijke culturele landschap. Hierdoor ontstaat een spanningsveld tussen wat zij beleven als cultuur en wat institutioneel als cultuur wordt gepresenteerd.

Is theater wel echt voor ons?

Wanneer jongeren wordt gevraagd naar concrete vormen van cultureel aanbod, zoals theater, musea of concerten, wordt de afstand explicieter duidelijk. De meeste jongeren geven aan nauwelijks spontaan in aanraking te komen met dit aanbod:

"Theater? Geforceerd, hé. Nooit uit uw eigen... Eerlijk, niemand is ooit uit z'n eigen naar een theater hier geweest." (Jongere podcast kapsalon DAR)

Culturele instellingen worden daarbij geassocieerd met een bepaald publiek en een specifieke sociale klasse in de podcast: *"Ik denk dat dat komt omdat theater als activiteit door jongeren als elitair wordt gezien, waar de blanke rijken zo zitten."*

Deze perceptie illustreert wat Bourdieu omschrijft als een gebrek aan 'fit' tussen de habitus van jongeren en de dominante culturele codes die in culturele instellingen circuleren. Jongeren ervaren geen vanzelfsprekende aansluiting bij deze ruimtes, waardoor cultuurparticipatie niet wordt gezien als iets dat bij hen hoort. De afstand is hier niet enkel praktisch, maar vooral symbolisch. Tegelijkertijd blijkt dat jongeren niet onverschillig staan tegenover cultuur. Wanneer cultuur toegankelijker wordt gepresenteerd, zoals bij cinema, verandert de houding:

"Theater niet, maar als ze 'cinema' horen, gaan ze wel direct springen."

Dit wijst erop dat de drempel niet cultuur op zich is, maar de manier waarop cultuur wordt geframed, aangeboden en gesocialiseerd. Het dominante cultuurdiscours bepaalt wie zich aangesproken voelt en wie niet.

Is het centrum wel echt van ons?

De afstand tot cultuurparticipatie manifesteert zich bij jongeren niet enkel op het niveau van aanbod, maar ook expliciet in de manier waarop zij stedelijke ruimte ervaren. Tijdens de stadswandelingen en gesprekken werd duidelijk dat jongeren hun eigen wijk ervaren als een plek van vanzelfsprekendheid, vertrouwdheid en sociale veiligheid. De wijk fungeert als een ruimte waarin gedrag, aanwezigheid en identiteit niet voortdurend ter discussie staan.

“In je eigen buurt, met je eigen vrienden, waar je iedereen kent, ga je altijd een beetje meer thuis voelen. Ik ga hier met volle trots in mijn pyjama door de Bevrijdingslaan stappen.” (Jongere Averroes)

Deze uitspraken tonen aan hoe sterk de wijk functioneert als referentiekader waarbinnen jongeren zich vrij kunnen bewegen. Vanuit het concept habitus kan dit begrepen worden als een context waarin disposities, omgangsvormen en verwachtingen op elkaar afgestemd zijn. Wat men doet, hoe men zich gedraagt en hoe men eruitziet, wordt hier als ‘normaal’ ervaren.

Wanneer jongeren zich daarentegen verplaatsen naar het stadscentrum en in het bijzonder naar grote culturele instellingen, verandert deze vanzelfsprekendheid. Het centrum wordt ervaren als een ruimte met andere normen, verwachtingen en gedragscodes, die niet altijd duidelijk of herkenbaar zijn.

“Maar wat is hier eigenlijk te doen? Het is misschien niet duidelijk wat je hier kan komen doen.” (Jongere Averroes)

De afstand tot cultuur is hier niet louter geografisch, maar in sterke mate symbolisch. Jongeren geven aan dat zij in het centrum vaker het gevoel hebben bekeken te worden en zich moeten aanpassen aan impliciete normen over hoe men zich hoort te gedragen. Wat in de wijk als normaal wordt ervaren, kan in het centrum plots als afwijkend of ongepast worden gezien.

Deze ervaring sluit nauw aan bij Bourdieus begrip van habitus, waarbij gedrag en verwachtingen contextafhankelijk functioneren. Culturele instellingen in het centrum worden niet ervaren als neutrale ruimtes, maar als plekken die impliciet een bepaald type bezoeker veronderstellen. Dit versterkt het gevoel dat deze ruimtes ‘niet voor hen’ zijn, zonder dat dit expliciet uitgesproken hoeft te worden.

Jeugdwerk als antwoord

Deze symbolische afstand heeft ook gevolgen voor het zelfbeeld van jongeren. In verschillende gesprekken kwam naar voren hoe herhaalde ervaringen van bekeken worden, gestigmatiseerd worden of niet ernstig genomen worden, zich vastzetten in hoe jongeren zichzelf beginnen te zien.

“Je wordt zo vaak stigmatiseerd of op een bepaalde manier bekeken, of aangekeken eerder, dat je jezelf ook zo gaat bekijken. Dat is dus de reden dat, als er een activiteit niet goed ging, de gasten aangaven dat de Brugse poort een achterstandswijk is. Of, ja, “we zijn zo typisch, wij weer Marokkanen”, ofzo.”
(Medewerker Averroes)

Dit soort uitspraken wijst niet op een gebrek aan zelfvertrouwen op individueel niveau, maar op een structureel proces waarin jongeren leren waar zij wel en niet thuishoren. Binnen het eerder besproken dominante cultuurdiscours worden zij zelden aangesproken als vanzelfsprekende culturele participanten. Dit beïnvloedt niet alleen hun gedrag, maar ook hun verwachtingen ten aanzien van cultuurparticipatie. Tegelijkertijd maken deze gesprekken duidelijk dat jongeren niet per definitie afstand nemen van cultuur. Integendeel, wanneer cultuur wordt benaderd vanuit vertrouwen, nabijheid en herkenning, verandert hun houding merkbaar. Het jeugdhuis en de jeugdwerker spelen hierin een cruciale bemiddelende rol.

“We vertrouwen M. (jeugdwerker Averroes) Wij hebben heel veel interessante dingen gedaan met M. We hebben vorig jaar veel lezingen gekregen. Heel veel dingen gedaan die wij anders nooit zouden doen. Maar in het jeugdhuis doen we dat... Ik denk dat heel veel jongeren het leuk zouden vinden om op een cultureel aanbod deel te nemen, maar ze zouden nooit die stap nemen... Dus die dingen zijn er wel in Gent, maar die zijn niet super open voor ons, jongens uit bepaalde buurten. (Jongere Averroes)

De jeugdwerker fungeert hier als schakel tussen de leefwereld van jongeren en het bredere culturele aanbod. Niet door jongeren te verplichten zich aan te passen aan bestaande culturele codes, maar door cultuur te benaderen vanuit hun tempo, context en draagkracht. Jongeren geven expliciet aan dat interesse vaak wel aanwezig is, maar dat de stap zonder begeleiding te groot blijft.

“Ik denk dat heel veel jongeren het leuk zouden vinden (om aan een theater deel te nemen), maar ze zouden nooit die stap durven nemen.” (Jongere Averroes)

Deze bevinding sluiten aan bij de kritiek van Jancovich en Stevenson (2020) op participatiebeleid dat te sterk vertrekt vanuit individuele verantwoordelijkheid. Jongeren signaleren hier dat cultuurparticipatie geen kwestie is van willen of niet willen, maar van zich veilig en erkend voelen binnen bepaalde ruimtes en relaties.

Conclusie

Dit artikel onderzoekt welke factoren de cultuurparticipatie beïnvloeden van jongeren met migratieroots in superdiverse Gentse wijken. De analyse toont dat cultuurparticipatie niet begrepen kan worden als een louter individuele keuze, maar ontstaat op het snijvlak van referentiekaders, sociale ruimte en dominante culturele codes.

Jongeren situeren 'cultuur' in eerste instantie in identiteit en dagelijkse realiteit: thuis, religie, herkomst, taal en omgangsvormen. Wanneer het gesprek verschuift naar cultuur als stedelijk aanbod (theater, musea, cultuurhuizen), ontstaat een spanningsveld tussen wat jongeren beleven als betekenisvolle cultuur en wat institutioneel als 'legitieme' cultuur wordt erkend. Dat spanningsveld vertaalt zich niet zozeer in onverschilligheid, maar in afstand en twijfel over aansluiting. De drempel blijkt in sterke mate symbolisch. Jongeren koppelen formele cultuur vaak aan een publiek dat als 'elitair' of 'niet zoals wij' wordt gezien. In termen van habitus kan dit gelezen worden als een beperkte 'fit' tussen de leefwereld van jongeren en de impliciete codes en verwachtingen die in culturele instellingen circuleren. Daarnaast speelt stedelijke ruimte een rol: de wijk fungeert als vertrouwde plek, terwijl het centrum vaker als normerend en minder vanzelfsprekend wordt ervaren. Herhaalde ervaringen van bekeken worden of stigmatisering kunnen doorwerken in het zelfbeeld en in het gevoel ergens wel of niet thuis te horen.

Tegelijk toont het materiaal dat jongeren niet per definitie afstand nemen van cultuur. Wanneer cultuur via vertrouwen en nabijheid wordt benaderd, verandert de houding. De rol van jeugdwerk en vertrouwensfiguren blijkt cruciaal in het tot stand komen van participatie, omdat zij bruggen slaan zonder de verantwoordelijkheid volledig bij jongeren te leggen. Daarmee wordt zichtbaar dat cultuurparticipatie bij jongeren met migratieroots niet enkel een kwestie is van aanbod, maar ook van erkenning, relationele toegang en het gevoel serieus genomen te worden binnen het culturele landschap van de stad.

Bibliografie

1. Algemeen Rijksarchief. (n.d.-a). *Vreemdelingenzaken - Migratie in het naoorlogse België (1944-1980): Arbeidsmigratie De jaren 1970: gastarbeiders worden een bevolkingsgroep*. Retrieved January 22, 2026, from <https://expomigration.arch.be/Historic/work.php?section=3>
2. Algemeen Rijksarchief. (n.d.-b). *Vreemdelingenzaken - Migratie in het naoorlogse België (1944-1980): Arbeidsmigratie “Mijnwerkers gevraagd”: wederopbouw en gastarbeid in de jaren 1950*. Retrieved January 22, 2026, from <https://expomigration.arch.be/Historic/work.php?section=1>
3. Algemeen Rijksarchief. (n.d.-c). *Vreemdelingenzaken - Migratie in het naoorlogse België (1944-1980): Arbeidsmigratie The golden sixties: economie en migratie hand in hand*. Retrieved January 22, 2026, from <https://expomigration.arch.be/Historic/work.php?section=2>
4. Averroes vzw. (2025, October 21). *Wat is cultuur? Jongeren over cultuurparticipatie in Gent | Podcast - HOGENT - Sloegie - VierNulVier* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=YaTQIsK0xo0>
5. Belfiore, E. (2016). Cultural policy research in the real world: curating “impact”, facilitating “enlightenment.” *Cultural Trends*, 25(3), 205–216. <https://doi.org/10.1080/09548963.2016.1204050>
6. Belfiore, E., & Gibson, L. (2019). Histories of cultural participation, values and governance. In *Palgrave Macmillan UK eBooks*. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-55027-9>
7. *Brugse Poort - Rooigem | Met hoeveel in - Stad Gent*. (n.d.). <https://hoeveelin.stad.gent/wijken/brugse-poort-rooigem/>

8. De Bock, J. (2012). “Alle wegen leiden naar Gent”. Trajecten van mediterrane migranten naar de Arteveldestad 1960-1980. *Brood & Rozen*, 17(3).
<https://doi.org/10.21825/br.v17i3.3498>
9. De Bock, J. (2013). “*We have made our whole lives here*”: *Immigration, Settlement and Integration Processes of Mediterranean Immigrants in Ghent, 1960-1980* [PhD Thesis]. Florence European University Institute.
10. De Gendt, T. (2023). *Turkije aan de Leie: 50 jaar migratie in Gent*.
11. Erickson, B. H. (1996). Culture, class, and connections. *American Journal of Sociology*, 102(1), 217–251. <https://doi.org/10.1086/230912>
12. Huang, X. (2019). Understanding Bourdieu - cultural capital and habitus. *Review of European Studies*, 11(3), 45. <https://doi.org/10.5539/res.v11n3p45>
13. Imeraj, L., De Valk, H. a. G., & Gadeyne, S. (2024). Parental education and neighbourhood-effect heterogeneity in educational attainments of native and minority youth in Belgian metropolitan cities. *Population Space and Place*, 30(5).
<https://doi.org/10.1002/psp.2756>
14. Jancovich, L. (2015). The participation myth. *International Journal of Cultural Policy*, 23(1), 107–121. <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1027698>
15. Jancovich, L., & Stevenson, D. (2020). Cultural participation. *Conjunctions Transdisciplinary Journal of Cultural Participation*, 7(2), 1–8.
<https://doi.org/10.7146/tjcp.v7i2.121812>
16. Kane, D. (2004). A network approach to the puzzle of women’s cultural participation. *Poetics*, 32(2), 105–127. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2004.02.003>
17. Miles, A., & Gibson, L. (2016). Everyday participation and cultural value. *Cultural Trends*, 25(3), 151–157. <https://doi.org/10.1080/09548963.2016.1204043>

18. Sermant, N. L., Siongers, J., & Vrije Universiteit Brussel. (2021). Cultuurparticipatie voor allen . . . of toch niet? Een studie naar drempels voor cultuurparticipatie bij jongeren met en zonder migratieachtergrond in Vlaanderen. In Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten, *Tijdschrift Voor Jeugdrecht En Kinderrechten*.
19. Silva, E. B. (2005). Gender, home and family in cultural capital theory. *British Journal of Sociology*, 56(1), 83–103. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2005.00048.x>
20. Statistics, U. I. F. (2012). *Measuring Cultural Participation. (2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics Handbook; 2)*. <https://doi.org/10.15220/978-92-9189-124-5-en>
21. Webb, J., Schirato, T., & Danaher, G. (2002). *Understanding Bourdieu*. <https://doi.org/10.4135/9781446221488>